

Riktlinjer små avlopp

Antagna av myndighetsnämnden för bygg- och miljöfrågor 2021-04-22 § 55
Reviderad 2025-11-13 § 128

Myndighetsnämndens riktlinjer små avlopp

Lagstiftning och andra styrdokument

Miljöbalken

Olika typer av förorenat vatten definieras som avloppsvatten. Spillvatten från hushåll är en typ av avloppsvatten. Spillvatten innehåller mikroorganismer, andra organiska ämnen och näringsämnen. Enligt miljöbalkens 9 kap 7 § ”skall avloppsvatten avledas och renas eller tas om hand på något annat sätt så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer. För detta ändamål skall lämpliga avloppsanordningar eller andra inrättningar utföras”.

Enligt 13 § förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (SFS 1998:899) krävs det antingen en skriftlig ansökan eller anmälan till kommunens myndighetsnämnd för inrättande eller ändring av avloppsanordning.

Förordning om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön (Vattenförvaltningen)

Det finns åtgärdsprogram för våra grundvatten, sjöar och vattendrag, utifrån krav i förordning (SFS 2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. Kommuner ska inom sina ansvarsområden vidta de åtgärder som fastställts i ett åtgärdsprogram. Det framgår av miljöbalkens 5 kap 11 §.

Syftet med vattenförvaltning för grundvatten¹ är bland annat att en god grundvattenstatus ska medge en långsiktigt hållbar vattenanvändning. De grundvatten som inte uppnår eller riskerar att inte uppnå tillräckligt hög kvalitet eller kvantitet behöver åtgärdas. Det är ofta mycket svårt och kostnadskrävande att rena ett förorenat grundvatten, och därför är det viktigt att hindra föroreningar innan de når grundvattnet.

Kommunernas åtgärd 2 i åtgärdsprogrammet för 2022-2027: Miljötillsyn och prövning. (*en revidering från Åtgärdsprogram 2016–2021*) Säger:

- Kommunerna ska i sin tillsynsplanering, prioritera tillsyn av verksamheter som bidrar till att miljökvalitetsnormerna för yt- och grundvatten inte följs eller riskerar att inte följas.
- Vattenmyndigheten bedömer särskilt att kommunerna i större utsträckning än hittills behöver genomföra tillsyn, utifrån en tillsynsplanering som utgår från ett avrinningsområdesperspektiv.
- Totalt bedöms 1 300 avloppsanläggningar i Bottenhavets vattendistrikt behöva åtgärdas. Kommunerna behöver därför även fortsättningsvis vägledning från länsstyrelserna och vägledning från Havs- och vattenmyndigheten för prioritering och genomförande av tillsyn.
- För att nå en åtgärdstakt som bidrar till att miljökvalitetsnormerna följs behöver kommunerna öka och prioritera tillsynen av små avlopp, i enlighet med Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd och vägledningar för tillsyn och prövning.

¹ Med grundvatten menas i det här sammanhanget det grundvatten som är avgränsat inom vattenförvaltningen av grundvatten, så kallade grundvattenförekomster. För detta grundvatten gäller särskilda regler, exempelvis miljö kvalitetsnormer som regleras i femte kapitlet i miljöbalken. För allt grundvatten ska hänsyn tas enligt allmänna hänsynsregler som finns i andra kapitlet i miljöbalken.

Miljö kvalitetsnormer (MKN) för vattenmiljön

MKN beskriver den lägsta godtagbara miljö kvaliteten inom ett område och baseras för vattenmiljön på 4 kap i ovan nämnda förordning. Utgångspunkten för de kvalitetskrav som ska gälla är att tillståndet i vattnen inte försämras och att alla grundvatten, sjöar och vattendrag uppnår god status enligt åtgärdsprogrammet. Ytterligare information finns på www.vattenmyndigheterna.se.

Framtagande av åtgärdsprogram görs i cykler om 6 år.

Plan- och bygglagen

I samband med prövning utifrån plan- och bygglagens 2 kapitel 5 § punkt 3 görs prövning av om marken är lämpad för att lokalisera vatten och avlopp vid byggnation.

I denna prövning är miljöavdelningen kunskapsstöd till byggavdelningen.

Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd

Allmänna råd är Havs- och vattenmyndighetens tolkning av gällande lagstiftning och innehåller generell vägledning om tillämpning av lagar och regler. Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd om små avloppsanordningar för hushållsspillvatten (HVMFS 2016:17) började gälla den 30 maj 2016.

Funktionskraven bör enligt de allmänna råden relateras till skyddsåtgärder på den enskilda anordningen som klarar en normal eller hög skyddsnivå när det gäller hälso- och miljöskydd. Dessutom finns grundkrav som alla anordningar bör klara. Bedömningen av skyddsnivå ska göras utifrån förutsättningar för området ifråga. I de AR så finns 6 kriterier uppräknade, där hög skyddsnivå bör gälla om ett eller flera av dessa kriterier är uppfyllda.

Eftersom en skälighetsbedömning enligt 2 kap 7 § miljöbalken alltid ska göras i det enskilda fallet kommer kraven enligt de AR främst att tillämpas vid nybyggnationer av avloppsanordningar eller då en avloppsanordning inte längre fungerar och därmed måste byggas om.

Till de allmänna råden finns kompletterande vägledning. Vägledning för prövning av små avlopp från 2019 och vägledning för tillsyn av små avlopp från 2022. Därefter har det 2019 även tagits fram GIS-stöd för bedömning av risk för påverkan på hälsoskydd och påverkan från belastning från fosfor, kväve samt GIS-stöd för bedömning/beräkning av högsta grundvattennivån.

De svenska miljömålen

Sveriges miljömål är riktmärken för vårt miljöarbete och visar vägen mot en hållbar utveckling och Agenda 2030. Sedan miljömålen beslutades av riksdagen 1999 har våra nationella miljömål definierat vilken miljö den svenska politiken ska styra mot.

De miljömål som små avlopp framför allt berörs av är:

- Ingen övergödning
- Grundvatten av god kvalitet
- God bebyggd miljö

Strategiska dokument

- Verksamhetsområden för allmänt VA
- Skyddsföreskrifter för vattenskyddsområden
- Hälsoskyddsföreskrifter för dricksvattentäkter
- Översiktsplaner, detaljplaner och områdesbestämmelser
- Miljönämndens riktlinjer för bedömning av ärenden i anslutning till större vattentäkter
- Vattentjänstplan som är under framtagande.

Riktlinjer

Riktlinjer är nämndens viljeinriktning men är inte juridiskt bindande. Ett beslut i ett avloppsärende måste alltid utgå ifrån de förutsättningar som gäller i det enskilda fallet och beslutet måste ha stöd i lagstiftningen, det räcker inte med att hänvisa till riktlinjerna.

Område där allmänt vatten och avlopp är planerat

I områden där det är aktuellt med allmänt vatten och avlopp, alltså det finns beslut om verksamhetsområde men där utbyggnaden inte är påbörjad, ges endast tidsbegränsade tillstånd för enskilda avlopp fram till allmänt avlopp är utbyggt. För befintliga hus med konstaterad olägenhet på grund av utsläpp av avloppsvatten, kan nämnden bevilja tidsbegränsat tillstånd för slutna tank för både WC- och BDT-avloppsvatten om tiden fram till utbyggnad av allmänt VA bedöms vara för lång för att låta det fortsätta, dock bör tiden fram till utbyggnad inte överskrida 2-3 år. Överskrids denna tid bör nog annan lösning göras, se första meningen. Berörda områden redovisas i kommunens VA-plan.

Områden med gemensamhetsanläggningar

I första hand ska anslutning ske till den gemensamma anläggningen om anläggningen har kapacitet för ytterligare belastning. Det krävs dock att föreningen som driver gemensamhetsanläggningen går med på det. Myndighetsnämnden har möjlighet att förelägga om anslutning till allmän avloppsanläggning men inte till enskild gemensamhetsanläggning enligt de rättsfall som hittills finns.

Markbäddar och infiltrationer

Tillstånd för infiltrationer och markbäddar (traditionella samt de anlagda med moduler) med WC ansluten gäller tillsvidare. Bedömningen är att dessa anläggningar, när de är korrekt utförda enligt anvisningar, uppnår normal skydds nivå för miljöskydd.

Slutna tank

Till den slutna tanken får enbart WC-avlopp anslutas.

Krav ska ställas på maximal genomsnittlig spolvattenmängd/spolning på 1 liter från toaletten och en volym på minst 3 m³ på den slutna tanken. Dessutom ska tanken vara utformad med manlucka för tömningen och med nivåalarm.

Vid bedömning av lämplig lokalisering av vatten och avlopp vid provning utifrån plan- och bygglagen ska markförutsättningarna vara sådana att allt avloppsvatten kan omhändertas på platsen för nyetableringen. Slutna tank ska därmed inte accepteras vid bedömning av om nyetablering är lämplig, annat än när detaljplan eller dylikt ställer krav på slutna tank.

Urin från urinsorterande system

Urin får inte ledas till stenkista. Ska urinen ledas till avloppsanordning ska avloppsanordning bedömas och dimensioneras som om WC är ansluten dock kan slamavskiljare och slamtömning dimensioneras som BDT-avlopp.

Eget omhändertagande av urin på fastighet kan tillåtas under förutsättning att spridning kan ske utan att olägenhet för människors hälsa eller miljön uppkommer. (Kräver dock anmälan enligt 15 kap miljöbalken).

Nedanstående punkter kan vara lämpliga att tänka på vid handläggning av och vid förfrågningar gällande ärende om spridning av urin:

1. Lämplig mark för spridning ska finnas på fastigheten. Det vill säga tillräckligt jorddjup (minst 0,5 m) samt lämplig jordtyp och växtlighet till exempel jordbruksmark, blommor, gräsmattor, trädgårds- och bärbuskar med mera, alltså inte skogsmark (då bärplockning inte kan bevakas). För grödor som äts råa (t ex sallad) bör det alltid gå minst en månad mellan spridning av urinen och skörd, dessutom bör urinen nedmyllas vid spridning om de ätbara delarna växer ovan mark.
2. Urinen ska spridas under växtsäsongen.
3. Urinen behöver inte spädas, vattna hellre separat.
4. Urin får inte spridas med sprinklers/vattenspridare.
5. Spridning av urin får inte ske i närhet av vattentäkt.
6. Spridningsområdet får inte ligga närmare sjöar och vattendrag än 25 meter.
7. För rengöring av toaletten skall endast miljöanpassade rengöringsmedel användas annars riskerar urinen innehålla giftiga ämnen.

Urin till slutet tank för omhändertagande av kommunen (räknas som hushållsavfall) ska inte tillåtas om inte kommunen har ett uppbyggt system, se under "Resurs-hushållning", då fastighetsägaren ändå måste ha ett system för fekaliefractionen.